

Vloga in aktivnosti Banke Slovenije na področju obravnave problematike direktnih obremenitev SEPA v Sloveniji

Projekt vzpostavitve enotnega območja plačil v evrih (SEPA)¹, ki se je začel leta 2002 pod okriljem Evropskega sveta za plačila, je s sprejetjem [Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o uvajanju tehničnih zahtev za kreditne prenose in direktne obremenitve v evrih in o spremembi Uredbe \(ES\) št. 924/2009 \(Uredba 260/2012\)](#) postal dokončno dejstvo. Uredba 260/2012 namreč določa najkasnejši datum (na ravni Evrope) zaključka migracije (zamenjave) starih, specifičnih nacionalnih kreditnih plačil in direktnih obremenitev v evrih na vseevropske plačilne sheme SEPA, in sicer 1. februar 2014².

Končni cilj SEPA je zagotoviti možnost negotovinskega plačevanja v evrih z enega samega bančnega računa kjerkoli znotraj SEPA in z uporabo enega samega niza plačilnih instrumentov, pod enakimi osnovnimi pogoji, z enakimi pravicami in obveznostmi, pri čemer bo izginilo ločevanje med plačili v državi in čezmejnimi plačili, zato bodo vsa plačila obravnavana kot domača.

Neodvisno od zakonske opredelitve zaključka migracije na ravni Evropske unije se je v Sloveniji migracija kreditnih plačil in direktnih obremenitev SEPA praktično že zaključila. Po zaključku migracije večine kreditnih plačil na shemo SEPA konec decembra 2011, so do januarja 2013 migrirale še direktne obremenitve, in sicer po tem, ko je bil konec leta 2012 ukinjen plačilni sistem, ki je procesiral plačila v skladu s slovensko medbančno plačilno shemo za direktne obremenitve. S tem se Slovenija glede uspešnosti migracije na SEPA uvršča v sam vrh med državami evroobmočja³.

Direktna obremenitev SEPA

Direktna obremenitev je plačilni instrument, pri katerem plačilno transakcijo odredi prejemnik plačila na podlagi soglasja plačnika, obveznost plačnika do prejemnika plačila pa se poravna z direktno obremenitvijo računa plačnika pri njegovem ponudniku plačilnih storitev. Zaradi svoje zasnove je direktna obremenitev v teoriji in praksi privlačna tako za prejemnike plačil kot za plačnike. Prejemnikom plačil omogoča boljše upravljanje denarnega toka, saj je datum obremenitve plačnikovega računa znan, kar praviloma pomeni, da prejemnik ve, kdaj bo imel denarna sredstva na svojem računu. Plačnikom pa nudi preprosto in pregledno poravnavanje obveznosti prejemnikom plačil, saj lahko plačnik skrb za pravočasno poravnavo svojih obveznosti prepusti svojemu ponudniku plačilnih storitev. Direktna obremenitev tako velja za enega – z vidika stroškov za družbo* – najučinkovitejših plačilnih instrumentov.

Migracija direktnih obremenitev na SEPA, ki pomeni zamenjavo starih nacionalnih direktnih obremenitev z direktnimi obremenitvami SEPA, je (tudi) v slovenskem okolju prinesla pomembne novosti za vse deležnike, vključene v verigo plačevanja z omenjenim plačilnim instrumentom, bodisi zaradi določb pravilnikov obeh shem direktnih obremenitev SEPA**, bodisi preko določb *Uredbe 260/2012* (del novosti je sicer prinesla že implementacija direktive o plačilnih storitvah***):

¹ SEPA geografsko zajema države Evropske unije, Islandijo, Norveško, Liechtenstein, Švico in Monako.

² 9. januarja 2014 je Evropska komisija izdala predlog uredbe, ki bo spremenila *Uredbo 260/2012* tako, da bo mogoče plačila, ki niso skladna s SEPA, izvajati še do 1. avgusta 2014.

³ Indikator migracije kreditnih plačil na SEPA je novembra 2013 v celotnem evroobmočju znašal 64,11%, indikator migracije direktnih obremenitev na SEPA pa je v istem obdobju znašal 25,96%. Stopnje migracije na SEPA po posameznih državah in na ravni evroobmočja spremlja in na svoji spletni strani objavlja Evropska centralna banka <http://www.ecb.europa.eu/paym/sepa/about/indicators/html/index.en.html>.

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

- Zaščita plačnikov (še posebej potrošnikov; ključno za zaupanje plačnikov, saj je njihov račun obremenjen na zahtevo prejemnika plačila): (i) plačnik lahko na svojem računu prepove izvedbo direktnih obremenitev v celoti ali le v odnosu do določenih prejemnikov plačil ali pa jih le določenim prejemnikom dovoli; (ii) plačnik lahko posamezne transakcije z direktno obremenitvijo omeji na določen znesek ali časovni okvir ali kombinacijo obojega; (iii) plačnik lahko ugovarja izvršitvi obremenitve pred izvršitvijo oz. obremenitev prekliče; (iv) plačnik lahko zahteva povračilo za že izvršene neodobrene obremenitve oziroma tudi za odobrene obremenitve (velja za potrošnike).
- Sklepanje soglasji za izvajanje direktnih obremenitev SEPA neposredno med plačniki in prejemniki plačil (ne več pri ponudniku plačilnih storitev plačnika)****.
- Prejemniki plačil imajo po novem obveznost upravljanja s soglasji (hranjenje, spreminjanje, ukinjanje, ipd.).
- Možnost čezmejnega poravnavanja obveznosti z direktno obremenitvijo (poenoten format direktnih obremenitev v evrih na območju celotne SEPA).

* Evropska centralna banka je v sodelovanju s 13 nacionalnimi centralnimi bankami Evropske unije pripravila študijo družbenih in privatnih stroškov različnih plačilnih instrumentov in jo septembra 2012 objavila na svoji spletni strani <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp137.pdf>.

** Direktno obremenitve SEPA se izvajajo v skladu z dvema shemama direktnih obremenitev, in sicer osnovno (Core) shemo in medpodjetniško (B2B) shemo direktnih obremenitev SEPA.

*** Direktiva 2007/64/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. novembra 2007 o plačilnih storitvah na notranjem trgu in o spremembi direktiv 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES in 2006/48/ES ter o razveljavitvi Direktive 97/5/ES.

**** Ta sprememba velja samo za nove direktne obremenitve. Za prenos soglasij iz naslova zatečenih (obstojećih) direktnih obremenitev od ponudnikov plačilnih storitev plačnikov prejemnikom plačila so poskrbele banke in hranilnice, ki so preko družbe Bankart d. o. o. vzpostavile učinkovit kanal za izmenjavo podatkov o soglasjih.

Zaznana problematika direktnih obremenitev SEPA v Sloveniji

Ob in po migraciji direktnih obremenitev v Sloveniji je Banka Slovenije v svoji vlogi nadzornega organa na podlagi pregleda nadomestil ponudnikov plačilnih storitev, ki jih zaračunavajo v povezavi z direktno obremenitvijo SEPA, zaznala določene nepravilnosti in probleme, ki lahko tudi ogrozijo zaupanje uporabnikov plačilnih storitev v direktno obremenitve SEPA in sprejemljivost tega plačilnega instrumenta zanje, in sicer:

- Nekateri ponudniki plačilnih storitev imajo v svojih cenikih pri direktnih obremenitvah SEPA v nasprotju z *Zakonom o plačilnih storitvah in sistemih (ZPlaSS)* navedena nadomestila za storitve, s katerimi ponudniki plačilnih storitev zagotavljajo uveljavljanje pravic potrošnikov;
- V povezavi z dodatnimi pravicami potrošnikov (prepoved izvajanja direktnih obremenitev SEPA na računu plačnika in omejevanje posamezne transakcije na določen znesek ali časovni okvir), nekateri ponudniki plačilnih storitev zaračunavajo zelo visoka nadomestila, ki pa bi morala (v skladu z namenom *Uredbe 260/2012*) temeljiti na dejanskih stroških ponudnikov z zagotavljanjem teh storitev in uporabnikov ne bi smela odvracati od uveljavljanja zagotovljenih pravic;
- Nekateri prejemniki plačil v nasprotju z *Uredbo 260/2012* ne omogočajo direktnih obremenitev v breme transakcijskih računov, odprtih pri ponudnikih plačilnih storitev izven Slovenije;
- Nekateri prejemniki plačil plačnikom dodatno zaračunavajo izbiro poravnavanja obveznosti z direktno obremenitvijo (kar utemeljujejo z dodatnimi stroški, povezanimi z upravljanjem soglasij);

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

- Nekateri prejemniki plačil so zaradi stroškov, povezanih s spremembo (predvsem vzpostavitev upravljanja s soglasji), enostavno prenehali omogočati poravnavo obveznosti z direktno obremenitvijo.

Vse navedeno, predvsem pa (visoka) nadomestila, lahko odvrne uporabnike (predvsem plačnike) od uporabe direktnih obremenitev SEPA, kar lahko v Sloveniji ogrozi uveljavitev tega plačilnega instrumenta, ob tem pa predstavlja tveganje, da spremembe, povezane s projektom SEPA, dobijo negativen prizvok.

Vloga in aktivnosti Banke Slovenije

Banka Slovenije je v skladu z Zakonom o Banki Slovenije (ZBS-1) in Zakonom o bančništvu (ZBan-1) pristojna za izvajanje nadzora nad bankami in hranilnicami, na podlagi *ZPlaSS* pa tudi nad nekaterimi drugimi ponudniki plačilnih storitev (plačilnimi institucijami in družbami za izdajo elektronskega denarja). Hkrati je Banka Slovenije prekrškovni organ, ki v skladu z zakonom, ki ureja prekrške, odloča o prekrških, storjenih po zgoraj omenjenih predpisih. Banka Slovenije je tudi pristojni organ za nadzor nad izvajanjem *Uredbe 260/2012* in za odločanje o prekrških v skladu z *Uredbo o izvajanju Uredbe 260/2012*.

V vlogi pristojnega nadzornega organa Banka Slovenije izvaja redni nadzor nad delovanjem ponudnikov plačilnih storitev (bankami, hranilnicami in plačilnimi institucijami) in po potrebi ukrepa v skladu s svojimi pristojnostmi. Banka Slovenije je na podlagi ugotovitve, da imajo nekateri ponudniki plačilnih storitev v svojih cenikih navedena nadomestila, ki jih v skladu z *ZPlaSS* ne bi smeli zaračunavati, pri vseh ponudnikih plačilnih storitev opravila poizvedbo, ali je kateri od ponudnikov plačilnih storitev takšna nadomestila tudi dejansko zaračunaval svojim komitentom. Na podlagi prejetih pojasnil bo Banka Slovenije morebitnim kršiteljem odredila odpravo kršitev in zahtevala povrnitev neupravičeno zaračunanih nadomestil oziroma drugače ustrezno ukrepala.

Banka Slovenije deluje tudi v vlogi katalizatorja (svetovalca in usmerjevalca) sprememb, razvoja in aktivnosti tržnih udeležencev, tudi pri projektu SEPA, ki ga podpira že od samega začetka. V vlogi katalizatorja Banka Slovenije na svoji [spletni strani](#) zagotavlja tudi transparentnost nadomestil ponudnikov plačilnih storitev, vendar pa na višino nadomestil (razen nadzora nad dopustnostjo posameznih nadomestil in oblikovanjem nekaterih nadomestil na podlagi stroškov) nima in ne more imeti neposrednega vpliva, saj se plačilne storitve izvajajo v konkurenčnem okolju.

V isti vlogi in s ciljem podpirati uravnotežen in trajnosten razvoj trga varnih in učinkovitih plačilnih storitev v Sloveniji je Banka Slovenije 2. julija 2013 tudi ustanovila Nacionalni svet za plačila, ki bo v prihodnje služil kot platforma tudi za obravnavo problematik, kot je izpostavljena problematika direktnih obremenitev SEPA.

V vlogi katalizatorja je Banka Slovenije v povezavi s problematiko direktnih obremenitev SEPA v Sloveniji pripravila dokument, ki problematiko podrobneje opisuje in je bil skupaj s spremnim dopisom novembra 2013 poslan predsednikom uprav bank in hranilnic ter Združenju bank Slovenije. Ob tem je Banka Slovenije ponudnike plačilnih storitev pozvala, da:

- tisti ponudniki plačilnih storitev, ki zaračunavajo nadomestila v nasprotju z *ZPlaSS*, s tovrstnim ravnanjem nemudoma prenehajo;
- nadomestila za dodatne pravice potrošnikov, ki jih *Uredba 260/2012* ne prepoveduje izrecno, oblikujejo na podlagi dejanskih stroškov, ki jih imajo pri nujenju tovrstnih storitev;
- v povezavi s kršitvami *Uredbe 260/2012* s strani nekaterih prejemnikov plačil le-te nemudoma obvestijo o obveznosti zagotavljanja čezmejne dosegljivosti;
- s ciljem ohraniti direktne obremenitve SEPA zanimive za uporabnike plačilnih storitev, začnejo oziroma nadaljujejo z aktivno in ustrezno komunikacijo z uporabniki plačilnih

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

storitev, ki bo temeljila na predstavljanju prednosti uporabe direktnih obremenitev SEPA, tako za prejemnike plačil kot tudi za plačnike.

Sočasno je Banka Slovenije ponudnike plačilnih storitev z dopisom pozvala k odzivu na posamezne izpostavljene problematike v povezavi z direktno obremenitvijo SEPA. Iz odzivov ponudnikov plačilnih storitev je razvidno, da so pristopili k ponovnemu skrbnemu pregledu nadomestil, povezanih s poslovanjem z direktno obremenitvijo SEPA, ki jih zaračunavajo uporabnikom. Ponudniki plačilnih storitev, ki so v svojih cenikih imeli navedena nadomestila, ki niso v skladu z *ZPlaSS*, so napovedali ukinitve tovrstnih nadomestil. Nekateri ponudniki plačilnih storitev pa so v povezavi z nadomestili, ki jih veljavna zakonodaja ne prepoveduje, napovedali ponoven pregled tudi iz vidika utemeljenosti z dejanskimi stroški.

V povezavi s komunikacijo s prejemniki plačil, ki kršijo zahtevo *Uredbe 260/2012* glede čezmejne dosegljivosti, so nekateri ponudniki plačilnih storitev navedli, da so prejemnike plačil že pozvali k spoštovanju zahteve tudi z obvestilom, pripravljenim v okviru Združenja bank Slovenije. Nekateri so tudi navedli, da bodo prejemnike plačil ponovno pozvali k uskladitvi z *Uredbo 260/2012* tudi na podlagi dopisa Banke Slovenije.

V povezavi s pozivom Banke Slovenije k začetku oziroma nadaljevanju izvajanja komunikacije z uporabniki plačilnih storitev je večina ponudnikov plačilnih storitev navedla, da so že do sedaj veliko pozornosti namenili komunikaciji z uporabniki, nekateri med njimi pa so napovedali tudi nadaljnje aktivnosti pri trženju plačilnega instrumenta direktne obremenitve SEPA.

V primeru ugotovitve morebitnih nepravilnosti pri poslovanju z direktnimi obremenitvami SEPA lahko uporabniki plačilnih storitev naslovijo prijavo na Banko Slovenije, ki bo kot pristojni nadzorni in prekrškovni organ ustrezno ukrepala.

Povezave:

www.sepa.si

<http://www.bsi.si/placilni-sistemi.asp?MapaId=1432>

<http://www.ecb.europa.eu/paym/sepa/html/index.en.html>

<http://www.europeanpaymentscouncil.eu/>